

Portret van de recensent als provocateur

*Vlaanderens meest spraakmakende recensent,
Wim Van Gansbeke, heeft de pen neergelegd.
Etcetera publiceert zijn afscheidsrede, integraal.*

Dames en heren,

Begraven kom ik de recensent, niet hem prijzen. Het kwaad dat deze lieden doen leeft na hen voort, het goede valt meestal zelfs nog voor hun gebeente aan de vergetelheid ten prooi. Zo weze het ook met deze.

Verwacht van mij bij dit, mijn definitieve afscheid van recensie en kritiek dan ook geen grote boodschap. Die heb ik enkel 's ochtends, een kwartier na het opstaan, in één van mijn kleinere privé-vertrekken.

Nobele wilden beweren dat de recensent ambitieus is. Stel dat dit waar is, dan is dat behoorlijk fout. Maar er is niet eens een paradox voor nodig om die bewering te ontzenuwen. Ze heft zichzelf op vanuit het absurde en via een contradictio in terminis. Ambitie is immers - kan niet anders zijn - dan een niet aflatend streven naar het hogere, het hoogste, de volmaaktheid, zowel in het goede als in het kwade, zolang het leven duurt en zo mogelijk met verlengingen in het tijdeloze. Indien de recensent ambitie had, dan was hij kunstenaar geworden, niet meer of niet minder. Geen dramaturg want dat is - zo weet ik inmiddels - regelrechte slavenarbeid. En al helemaal geen theaterdirecteur want dat beroep vereist dat je kunst met monopoly weet te verzoenen. Je hebt de leiding van een knekelhuis. Het spijt ons u te moeten melden dat de kunst overleden is aan een slepende verzoening.

Indien de recensent ambitie had in de sociale betekenis van rijkdom, macht of

publieke waardering, dan was hij handelaar, politicus of barman geworden. Je wordt tenslotte wat je wil als je onnadenkend genoeg bent om het te willen en ambitieus genoeg om het te worden. Evenwel: het zal eenieder duidelijk zijn dat de paden rijkdom, macht en publieke waardering, in verband gebracht met de recensent, ons nergens toe leiden. Voor wat de rijkdom aangaat, behoeft dat hopelijk geen nadere uitleg. Alle verhoudingen in acht genomen zijn de leden van Thersites en hun collega's niet-leden - en ik reken mezelf nog even tot beide categorieën - net als de schutspatroon onder wiens naam ze de theaterkritiek hopen te bevorderen - niet veel meer dan een om een gemeenschappelijke allesbrander geschaarde groep schooiers, meestal in dienst bij de heer en mevrouw Peachum zelf.

De macht van de recensent is een verzinsel van lijdens aan vervolgingswaan, die hun nerveuze aandoening voor een vorm van kunst houden en de ermee gepaard gaande spasmen voor een vorm van expressie. Macht wordt de recensent enkel toegedicht door lieden die niet weten dat, naar het woord van Oscar Wilde, het enige verband tussen kunst en natuur een goed gemaakt knoosp gat is, en hem ongewenst geschonken door diegenen die de rits van de recensie dichthalen om de kunst niet te hoeven zien. En om van publieke waardering te kunnen gewagen is er, vind ik, meer nodig dan het handvol familieleden, die niet eens weten waar het om gaat - maar wat niet weet niet deert en eigen volk eerst - ,

vrienden, die het goed menen maar het slecht uitdrukken en zonderlingen die misschien wel begrepen hebben waar het je om te doen was maar het vergeten zijn.

Nee, met die maatschappelijke betekenis van ambitie komen we er niet. Terug dus naar de ideële en - waarom niet? - de ideologische. Die ons regelrecht naar de contradictio in terminis voert.

Idee en ideologie enerzijds, ambitie anderzijds, het zijn natuurlijke vijanden. Kunstenaar word je uit genialiteit, waaruit visie voortvloeit, dramaturg word je uit vermoeidheid, directeur uit verveling of tijdgebrek.

Recensent word je uit roeping. De recensent is de man of de vrouw, die niets wilde worden. Hij of zij wordt geroepen. En gaat. Ambitie is uit sterker stof gemaakt. En roeping impliceert op zijn minst twee dingen: een geroepene is per definitie een moralist en een moralist is strijdbaar. Niet eens zozeer vanuit zijn overtuigingen, zo iets houdt de rechtgeaarde moralist er nauwelijks op na. Nee, hij is het vanuit zijn wezen. En als hij al overtuigingen zou koesteren, dan zijn het deze: voor de kunst en tegen de kunstmatigheid, voor de zorg en tegen de nalatigheid, voor de droom en tegen de wetmatigheid, voor het beeld en tegen de schetsmatigheid, tegen de keer en voor verwatenheid, voor het zoeken maar tegen vergaren, voor het vinden maar tegen bewaren, voor het rukken en tegen het knikken en voor de dronkenschap maar ook voor het hikken.

U merkt het, ik begin te ijlen. Dat doen geroepenen wel vaker, zelfs wanneer ze hun roeping aan de wilgen hangen, misschien wel precies daarom.

Ik zou hier een pleidooi houden voor de strijdbaarheid van de recensent. Ik heb alles gezegd, behalve dit ene: de recensent dient te spreken over wat hij weet, te weten waar hij het over heeft en positie te kiezen. Niet in de loopgraven maar in het schootsveld van de kunst, niet met de witte vlag van de neutraliteit maar met de provocerende Marianne-muts.

De essentie van recensie is provocatie, zonder dewelke de kunst aan hartvervetting sterft.

De recensent, hoor ik wel eens, stelt zich aan als de politie van de kunst. Natuurlijk, DE POLITIE IS UW VRIEND!

Sei ruhig, bleib ruhig, mein Kind! In dürrn Blättern säuselt der Wind.